

Luento Suomen teologisessa instituutissa 19.3.2003

NAISENA SEURAKUNNASSA – SOILI HAVERINEN

Nykyisen kirkkomme naiskäsityksen juuret

- Naisten kirkkohistoria on hiljaista historiaa, josta on vaikeaa saada kattavaa tietoa. Historia on pitkälti miesten kirjoittamaa miesten näkökulmasta.
- Taustalla ovat:
 1. Juutalaisuuden ja varhaisen kristinuskon naiskäsitys
 2. Kreikkalaisen filosofian käsitys naisesta ja ruumiillisuudesta
 3. Kirkkoisien ja kristillisten filosofien näkemykset naiseudesta ja ruumiillisuudesta
 4. Reformaation tuoma muutos teologiaan ja kirkolliseen elämään.
 5. Sosialismin tasa-arvoihanne

Juutalaisuuden naiskäsitys

Vanha testamentti

- Luomiskertomukset
- Syntiinlankeemuskertomus
 - Erityisesti vaikuttaneet naisen asemaan kirkkoisien tulkinnan kautta
- Naisten osuutta uskonnollisessa elämässä ei pidetty merkittävänä.
- Naiset ja miehet olivat erillään synagogissa
- Ympärileikkaus liiton merkinä vain pojille tehtävä toimenpide

Rabbiininen traditio

- Mishna (n. 200-l.) & Talmud (400–500-l.)
- VT:n apokryfeihin kuuluva Siirakin kirja: *"Vaatteista tulee esiin koi ja naisesta naisen pahuus. Parempi on miehen pahuus kuin hyvätekevä nainen."* (42:13–14)
- Juutalaismiehen rukous: "Kiitos, ettet luonut minusta pakanaa, naista, oppimatonta tai orjaa."
- Poikkeuksiakin löytyi lähinnä diasporajuutalaisten keskuudesta. Naisen asema oli hieman erilaista eri paikoissa.

Varhaisen kristinuskon naiskäsitys

Jeesus

- Jeesusta pidetty joskus suorastaan ensimmäisenä feministinä.
- Ei kuitenkaan julistanut mitään naisten vapautuksen ohjelmaa, nin kuin ei mitään muutakaan yhteiskunnallista sanomaa, vaan Jumalan valtakuntaa.
- Jeesuksen toiminnassa näemme synnittömän miehen suhtautumisen naiseen ja siis jokaisen kristityn miehen esikuvan.
- Rikkoi naisen ja miehen välisen kommunikaation sääntöjä, koska puhui naisille myös julkisesti.
- Hyväksyi naisia seuraajikseen ja kuuntelemaan opetustansa, eit vain "kahvinkeitäjiksi"
- Valitsi naiset ensimmäisiksi ylösnousemuksen todistajiksi ja näyttäytyi ensimmäiseksi Magdalan Marialle ja lähetti hänet julistamaan evankeliumia veljille, vaikka naiset eivät kelvanneet todistajiksi oikeudessa. (mm. Joh. 20:1–18).
- Ei kohdannut naista pelkkänä sukupuolena vaan ihmisenä.

- Ei kuitenkaan valinnut yhtään naista apostoliksi. Hän olisi ollut riittävän radikaali tehdäkseen niin, jos olisi ajatellut sen olevan Jumalan tahto.

Naisten asema alkuseurakunnassa

- Johdonmukaista seurausta Jeesuksen naista arvostavasta toiminnasta
- Naiset kuuluivat samaan opetuslapsijoukkoon. Sukupuolia ei enää pidetty erillään.
- Kristillinen kaste koski yhtäläillä naisia kuin miehiäkin.
- Naiset toimivat monissa eri tehtävissä: evankelistoina, diakoneina, profeettoina, lesken virassa ym. Myös opetustehtäviä (Esim. Priscilla Ap. t.18:24–26).
- Paavali mainitsee työtovereikseen naisia, jotka olivat taistelleet evankeliumin puolesta, panneet henkensä alttiiksi jne.
- Mies ja nainen ovat yhtä lailla luotu Jumalan kuvaksi, yhtäläillä Kristuksen lunastamia ja yhtä lailla Pyhä Henki oli vuodatettu sekä naisille että miehille. Olemuksellinen yhtäläinen ihmisarvo, vaikka toisaalta sukupuolten välinen erilaisuus.
- Naiset eivät kuitenkaan toimineet seurakunnan kaitsijoina eli paimenina eli johtajina.
- Alkuseurakunnan aika oli työtoveruuden aikaa, naisten kulta-aikaa, joka jäi lyhyeksi.

Kreikkalaisen filosofian käsitys naisesta ja ruumiillisuudesta

- **Platonismi** vaikutti kirkkoisien, erityisesti uusplatonismina Augustinuksen, kautta
- **Aristoteles** Tuomas Akvinolaisen vaikutuksesta Roomalais-katolisen kirkon auktoritatiiviseksi filosofiksi.
- **Platon:**
 - Idealismi, todellinen maailma on ideoiden eli hengen maailma ja näkyvä materiaallinen maailma on toissijainen, muuttuva ja epätodellinen. Kahtiajakoisuus eli dualismi näiden välillä.
 - Ruumis on sielun vankila ja siksi paha, sielu on hyvä ja ikuinen.
=> Gnostilaisuus tuli "takaoven kautta" sisään kirkkoon.
 - Platonin näkemys naisesta ei vaikuttanut merkittävästi kristilliseen ajatteluun
 - Varsinaisina parisuhteina hän piti vain miesten välisiä suhteita. Orjiin, vierasheimolaisiin ja naisiin sekaantuminen oli ala-arvoisempaa.
- **Aristoteles:**
 - Mies hallitsee ja nainen palvelee, koska nainen on "*fyysisesti heikko, ailahtelevainen ja lyhytikäinen. Nainen on myötätuntoisempi, innottomampi, hävyttömämpi, valehtelevampi, pitkävihaisempi, varautuneempi, vetäytyneempi ja tarvitsee vähemmän ruokaa kuin mies.*"
 - Taustalla biologiset syyt. Muoto eli forma on ensisijaista aineeseen eli materiaan nähden. Ihmisen forma sisältyy miehen siemennesteeseen, joka antaa muodon naisen kuukautisverelle. Miehen osuus ihmisen tuottamiseen on oleellinen. Tavoitteena lapsen syntymisessä on, että forma hallitsee materiaa eli syntyy mies. Jos tämä epäonnistuu, syntyy nainen tai mikä vielä pahempaa vajaamielinen tai hirviö.
 - Nainen on siis epäonnistunut vajaa mies. Naisuus on olemukseltaan virhe tai häiriö.

Kirkkoisien ja kristillisten filosofien näkemykset naiseudesta ja ruumiillisuudesta

- Vainot päättyivät ja syntyi valtionkirkko => Ajan muotivirtaukset (kreikkalainen filosofia) vaikuttivat.
- Palattiin vanhaan mieskeskeisyyteen ja orastava uusi suhtautuminen syrjäytyi

- Aisti-iloinen juutalaisuus ja alkukristillisuus muuttui seksuaali- ja naiskielteisyydeksi parissa vuosisadassa.
- Platonismin vaikutus kristinuskoon aluksi gnostilaisuuden kautta.
 - Tuomaan evankeliumi: *"Jeesus sanoi heille: Kun teette kaksi yhdeksi, sisäpuolen samanlaiseksi kuin ulkopuolen --- kun teette miehen ja naisen yhdeksi ainoaksi, ettei mies ole mies eikä nainen nainen --- silloin te pääsette valtakuntaan"*
 - Sukupuolisuus kuului pimeyden maailmaan, tuli vapautua.
 - Aluksi gnostilaisuus ei välttämättä aiheuttanut naisen halveksuntaa, koska sukupuoli nähtiin toissijaisena ja epätodellisena.
 - => Asketismin ihannoiminen, selibaatti.
- **Origenes (k. 254)**. Antoi kastroida itsensä 18v. Eli askeettina koko elämänsä. Aviollinen sukupuolielämä hyväksyttyä vain lastensaantitarkoituksessa.
- **Piispa Basileos (k. 360)**: Pelastuakseen naisen on häivyttävä ruumiistaan kaikki naisellisuus asketismin kautta ja tultava miehen kaltaiseksi.
- **Ambrosius (K. 397)**: Neitsyys kristillisyyden ihanteena. Pappien koskemattomuus, naimisissa olevien on lopetettava sukupuolielämä vaimonsa kanssa. Apostolit olivat naimattomia.
- **Hieronimus (331/345–420)**: Neitsyyden ihannointi.
- Vastustavia äänenpainoja: **Teologi Helvidius ja munkki Jovinius (300-l.)**
- **Augustinus (k. 430)**:
 - Käännös suhtautumisessa naiseen. Uusplatonismi.
 - Ruumiin pahin piirre on aistillisuus eli seksuaalisuus. Nainen synnyttää miehessä seksuaalisen halun ja siksi hän on paha. Synti ja seksuaalisuus kuuluivat erottamattomasti yhteen.
 - Jeesus oli synnitön koska hän oli syntynyt ilman yhdyntää, joka siirtää synnin.
 - Oliko paratiisissa ollut sukupuolielämää? Oli koska ei olisi muuten ollut järkeä luoda miehelle kumppaniksi naista vaan toinen mies. Sukupuolielämä oli kuitenkin tahdon varasta ilman halua. Halu tuli lankeemuksen kautta.
 - Neitsyys pyhempää kuin aviollinen elämä, mutta avioliitto oli hyväksyttävää lisääntymisen tähden. Paras avioliitto oli kuitenkin ilman seksuaalista kanssakäymistä.

=> **Naiset toisen luokan ihmisiksi.**

- Kaikki kirkon virat kiellettiin naisilta. Nainen ei saanut edes laulaa kirkkokuorossa.
- Ainoita hyväksytyjä naisia olivat rikkaat mesenaatit, jotka tukivat seurakuntaa, neitsyenä pysyvät askeetit ja lesket, jotka eivät menneet uudelleen naimisiin. => Osallistui jopa teologisiin keskusteluihin, mutta vain kieltämällä sukupuolensa.
- Pappien ja maallikkojen jyrkkä erottaminen toisistaan => Seurakunnasta tulee yleisö. Kristinuskon arjen palvelemisesta älylliseksi pohdinnaksi ja nuhteettomaksi elämäksi.
- Pappien selibaatti => Naisilla ei ollut enää edes vaimoina vaikutusmahdollisuutta kirkon asioihin.
- On huomattavaa ja syytä korostaa, että naista alistava aines tuli kirkkoon kristillisen uskon ulkopuolelta.

Keskiajan kirkon naiskäsitys

- Tilanne oli kaksinainen: Toisaalta kaikkein halveksituimpia olivat naiset, koska he synnyttivät miehissä syntisiä haluja synnin ja himon ruumiillistumina, mutta toisaalta kaikkein palvotuinna henkilöksi nousi nainen, Neitsyt Maria, Jumalan synnyttäjä ja Ikuinen neitsyt. "Madonna ja huora-syndrooma".
- Naisten poissaolo aiheutti kirkkoon syvän naisen ikävän.

- Neitsyyden ihannointi yli kaiken ja äitiyden kunnioitus. Mariassa nämä molemmat yhdistyivät. Myös Jumalasta alettiin käyttää naisellisia ilmauksia.
- Varhaiskeskiaika oli naisten kannalta valoisampi, ylhäisön naisilla oli suhteellisen suuri itsenäisyys.
- Nunnaluostarit antoivat naiselle mahdollisuuden itsenäiseen elämään, uskonnolliseen vaikuttamiseen ja opiskeluun. Myöhäiskeskiajalla yliopistolaitos huononsi naisten asemaa, koska yliopistoihin oli pääsy vain miehillä. Kulttuurin painopiste siirtyi pois luostareista.
- Keskiajan merkittäviä naisvaikuttajia kirkossa: Hildegard Bingeniläinen, Katariina Siennalainen ja pyhä Birgitta.

Lutherin ja reformaation vaikutus naiskuvaan

- Syytetty kirkon patriarkaalistumisesta, koska naisen mahdollisuus ryhtyä nunnaksi ja näin vaikuttaa uskonnollisesti
- Korjasi käsitystä kristillisestä sukupuolikäsityksestä raamatullisempaan suuntaan
- Avioliitto on Jumalan siunaama alämänmuoto ja ruumiillisuus Jumalan luomaa.
- Selkeä roolijako naisten ja miesten välillä, mutta aviopuolisot ovat toistensa parhaat ystävät
- Jokainen kutsumus on hurskas, myös äidin tai palvelustytön. Toisaalta lasten kasvattaminen on myös miehen tehtävä.
- Ruustinnat olivat merkittävässä asemassa.
- Lukemaan oppiminen myös naisten oikeus. Yleisen pappeuden korostus.
- Tasa-arvon siemen

Uusi aika

- Biologisen tietämyksen lisääntyminen, esim. munasolu ja sen merkitys keksittiin v.1827.
- Aluksi johtopäätökset enimmäkseen alistivat naisia, vedottiin biologiseen erilaisuuteen.
- Herätysliikkeet alkaen pietismistä antoivat naisille hengellisiä toimintamahdollisuuksia.
 - Tapahtui samaa kuin alkuseurakunnan aikoina.
 - Monen herätysliikkeen alkuun on liittynyt joku merkittävä nainen
 - Herännäisyys – Liisa Erkintytär paimentyttö saarnasi parannusta, Anna Rogel, unissasaarnaaja
 - Lestadiolaisuus – Lapin Maria, Sofia Hackzel saarnasi
 - Vapaakirkko Mathilda Wrede
 - Diakonissalaitos, lähetystyö
- Vuodesta 1913 naiset ovat suorittaneet teologisia tutkintoja, mutta heidän oli anottava vapautus sukupuolestansa.
- 1950-luvulla naiset saivat teologisia tehtäviä kirkossa, lehtorin virka v. 1963
- Naisten alistamisesta toiseen äärilaitaan:
 - Naispastoreita vihitty vuodesta 1988.
 - Äärimmäinen feministiteologia: kaikki maskuliininen pitää poistaa kristinuskosta.

Naisena seurakunnassa tänään

- Tästä historiasta käsin tulee hyvin ymmärrettäväksi se, miten naisten oikeuksia ajetaan tänä päivänä kirkossamme. Menneisyyden painolasti kristikunnan harteilla työntää toiseen äärilaitaan.
- Maskuliinisuutta on käytetty väärin, lankeemuksen kirous on todella toteutunut => voimakas feministinen reaktio on ymmärrettävä.

- Alistaminen on perusteltu naisen erilaisuudella nimen omaan huonommuutena suhteessa mieheen => samankaltaisuuden korostaminen.
- Miehet yrittävät päästä eroon maskuliinisuudesta, koska se on aiheuttanut paljon pahaa ja naiset vaativat, että heidät tulee todeta samanlaisiksi kuin miehet, jotta he saisivat ihmisarvon.
- Sukupuolisuudesta on tullut ongelma. Naisen on otettava käyttöön vain maskuliinisuutensa voidakseen saada arvostusta.
- Ihmisen mittapuuna on edelleen mies
- Terve tilanne olisi se, jossa sekä maskuliinisuus että feminiinisyys olisivat Jumalan luomina ominaisuuksina yhtä arvostettuja ja saisivat palvella ja täydentää toisiaan.
- **Väite: Vaatimus, että ollakseen yhtä arvokas kuin mies naisen on voitava toimia seurakunnassa samoissa tehtävissä kuin mies, on vain vanhan naisvihan jatketta**
 - Naisen yhtäläinen arvo seurakunnassa ei vaatinut alkuseurakunnassa sitä, että naisen olisi pitänyt toimia johtajana tai paimenena. Miksi se vaatisi sitä nyt?

Mikä olisi naisen paikka seurakunnassa nyt?

- Riippuu naisesta. Mikä tahansa, mutta ei paimenvirka.
- Ongelmana kirkon yksipuolinen virkarakenne. Kaikkien teologioiden pitäisi olla pastoreita.
- Naisteologeille ei tarjota enää mitään muuta mahdollisuutta kuin pastorin virka. Lehtoreja enää 18 seurakuntien viroissa.
- Virka perustettiin vain väliaikaiseksi suojaustyöpaikaksi ennen siirtymistä naispappeuteen.
 - Siitä olisi voitu kehittää toimiva ja rakentava kasvatuksen ja sielunhoidon virka.
- Valitettavaa on se, että lukuisia naisia on saanut kaikessa rauhassa painostaa, savustaa ulos viroistaan ja virat on saanut lakkauttaa heidän altaan ilman, että kukaan olisi älähtänyt. Missä oli media silloin? Entä paimenet ja muut miesteologit? Onko tämä vaikeneminen naisvihan jäänne herätysliikkeissämme?

Kirjallisuutta:

Eevan tie alttarille
2002

Nainen kirkon historiassa. Toim. Ahola Minna, Antikainen Marjo-Riitta, Salmesvuori Päivi. Edita. Helsinki

Janatuinen, Mailis
2001

Nainen ja hänen miehensä. Rakkauskertomuksia Raamatussa. Perussanoma. Kauniainen.

Karppinen, Saara
2000

Erilaisuuden ja samanlaisuuden tarinat: nainen ja mies itseään ja toisiaan etsimässä. Helsinki. Karas-sana.

Setälä, Päivi
1996

Keskiajan nainen. Otava. Helsinki

Priscilla-yhdistys:

www.priscilla-yhdistys.fi
Soili Haverinen (hallituksen pj.)
soili.haverinen@priscilla-yhdistys.fi
p.050 549 6116